

Eläinten hyvinvoinnin valvonta 2022

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Päiväys:	21.6.2023
Asianumero:	438/00.01.02.00.01/2023 (6500/00.01.02.00.01/2021)
	Ruokavirasto
Linja, osasto ja/tai yksikkö:	Eläinten hyvinvoinnin ja tunnistamisen yksikkö
Hyväksyjä:	Jaana Mikkola
Laatija/laatijat:	Taina Mikkonen, Sari Salminen, Sanna Varjus ja Minna Haataja-Koskinen
Lisätietoja:	

SISÄLLYSLUETTELO

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	3
2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3 TOIMINNAN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	10
3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys.....	10
3.2 Puutteiden analyysi.....	13
4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	21
5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	21
5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen	21
5.2 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	22
6 VALVONNAN RESURSSIT	23
7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	24

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Yksi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevista strategisista tavoitteista on vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyvyn paraneminen. Ruokaviraston vaikuttavuuspäämäärä tukee tämän tavoitteen saavuttamista varmistamalla osaltaan, että eläimet ovat terveitä ja että eläinten hyvinvointi paranee. Tavoitteen toteutumista seurataan tunnusluvuilla: eläinten hyvinvoinnin osalta vaatimukset täyttävien pitopaikkojen osuus tuotantoeläintilojen otantatarkastuksissa tulisi olla vähintään 85 %. Ruokavirasto myös seuraa oman strategiansa mukaisesti toiminnan tehokkuutta ja laatua seuraamalla muun muassa tuotantoeläintilojen otantavalvontojen ja eläinkuljetusten valvontasuunnitelmien toteutumisastetta.

Eläinsuojeluvalvonnalle asetettuja määrällisiä tavoitteita ei aivan saavutettu. Otantaan perustuvista tuotantoeläintilojen eläinsuojelutarkastuksista toteutui 89 %, mutta aluehallintovirastojen välillä oli eroja tavoitteiden saavuttamisessa. Otantatarkastuksia ei ole laajennettu kattamaan uusia tuotantoeläinlajeja vuoden 2008 jälkeen, johtuen lähinnä aluehallintovirastojen valvontaresurssitilanteesta. Kaupallisia eläinkuljetuksia tarkastettiin vakiintuneella tasolla ja tavoitteesta jäätiin edelleen (toteuma 63 %). Suurin osa aluehallintovirastoista pääsi eläinkuljetusten tarkastustavoitteeseensa tai ylittivät sen, mutta teurastamoissa tehtävien eläinkuljetustarkastusten määrissä jäätiin tavoitteesta selkeästi. Epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia tehtiin 6089 eli tarkastusmäärät ylittivät edellisen vuoden hienoisen notkahduksen jälkeen taas 6000 tarkastuskäynnin rajan. Kuten edellisnäkin vuonna, suurin osa tarkastuksista kohdistui lemmikkieläinten pitoon. Tarkastusmäärät kasvoivat kuitenkin eniten hevoseläimiin, kanoihin sekä lampaisiin ja vuohiin kohdistuvissa tarkastuksissa.

Tuotantoeläintilojen otantavalvonnoissa valvontaa kohdistetaan painotetusti tietyn eläinlajin pidon valvontaan. Käytännössä painotetun eläinlajin tiloja valvotaan kyseisenä vuonna aiempaa enemmän. Vuonna 2022 valvontaa kohdennettiin painotetusti munintakanaloihin.

Koko maan osalta tuotantoeläintilojen otantatarkastuksissa havaittujen laiminlyöntien määrä (29 %) on hieman suurempi kuin edellisvuonna (25 %). Tavoitetta vaatimukset täyttävien tuotantoeläintilojen otantatarkastuskohteiden määrästä (85 %) ei siis edelleenkään saavutettu. Tarkastustuloksissa oli eläinlajikohtaisia eroja. Sellaisia laiminlyöntejä, joissa piti ryhtyä eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi, havaittiin yhdellä tilalla.

Kaupallisten eläinkuljetusten valvonnassa tavoitteena on, että vähintään 90 % tarkastetuista eläinkuljetuksista täyttää vaatimukset. Vuonna 2022 tavoitteeseen päästiin ja laiminlyöntejä havaittiin 6,5 %:ssa tarkastetuista kuljetuksista.

Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset noudattavat aikaisempien vuosien linjaa. Noin 27 %:lla kaikista käynneistä havaittiin epäkohtia, joiden vuoksi eläinten omistajalle tai haltijalle annettiin joko määräys korjata puutteet määräajassa tai kielto jatkaa eläinsuojelusäädösten vastaista menettelyä. 9 %:lla käynneistä havaittiin vakavia laiminlyöntejä, ja viranomaiset ryhtyivät kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Teurastamoiden eläinsuojelullisen tilanteen varmistamiseksi tavoitteena on, että jokaisessa teurastamossa tehdään päivittäisvalvonnan lisäksi vähintään kerran vuodessa dokumentoitu eläinsuojelutarkastus, joka kattaa kaikki eläviin eläimiin kohdistuvat toimet, mukaan lukien teurastamon toimintaohjeiston, tilojen ja välineistön sekä huolto- ja tainnutuskirjanpidon läpikäynnin. Valvontatavoitteeseen ei tältä osin päästy. Kohdennetumpia tarkastuksia tehdään kuitenkin teurastamoissa aina tarpeen mukaan. Teurastamoita valvovia viranomaisia ohjattiin ja koulutettiin edelleen aktiivisesti. Painopisteenä oli erityisesti uusien tarkastuseläinlääkärien perehdytys eläinten hyvinvoinnin valvontaan teurastamolla ja teuraseläinkuljetuksissa.

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan painotettua otantaa kehitettiin edelleen ja siinä hyödynnettiin monia erilaisia potentiaalisia riskitekijöitä. Tavoitteena on kehittää menetelmiä ja yhteistyömuotoja, joilla eläinten hyvinvoinnin ongelmat voidaan tunnistaa nykyistä aikaisemmin ja valvontaa painottaa riskikohteisiin. Valittujen painotusten vaikutusten ja toimivuuden arviointi valvonnassa on jatkuva prosessi, jolloin tehokkaimmiksi osoittautuneiden riskitekijöiden käyttöä voidaan hyödyntää tulevaisuudessa. Tuotantoeläintilojen otantatarkastusten tunnuslukutavoitteiden seurannassa ja tulkinnassa tuleekin huomioida tavoitteiden osittainen ristiriita, sillä mitä paremmin valvonta kohdentuu riskitiloille, sitä todennäköisemmin myös laiminlyöntejä löytyy.

Keskushallinnon ja alueellisen hallinnon välistä tiivistä yhteistyötä jatkettiin edelleen muun muassa koulutuksen, yhteisten linjauskeskustelujen ja tehokkaan tiedonvälityksen avulla. Valvonnan yhdenmukaisuutta edistettiin valvontaohjeita kehittämällä, tiedottamalla ja kouluttamalla. Usean aluehallintoviraston alueella panostettiin myös eri viranomaisten väliseen alueelliseen yhteistyöhön. Vaikka vaativien ja kiireellisten eläinsuojelutapausten priorisointi sekä uusien valvontaeläinlääkärien tukeminen ovat edelleen työllistäneet läänineläinlääkäreitä, toiminta on samalla parantanut valvonnan vaikuttavuutta ja laatua.

Kokonaisarviona voidaan todeta, että eläinsuojeluvalvonta on kaikista haasteista huolimatta ollut tehokasta ja vaikuttavaa ja varmistanut siten omalta osaltaan eläinten hyvinvointia maassamme.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Eläinten hyvinvointia koskevan lainsäädännön noudattamisen valvomiseksi sekä tuotantoeläintiloille että eläinten kuljetuksiin tehdään suunnitelmallisia tarkastuksia. Maatilojen valvonnat tehdään otantaan perustuen. Eläinkuljetuksia tarkastetaan sekä eläinten lastaus- ja purkupaikoilla että maanteillä. Eläinten hyvinvointia valvotaan myös osana ehdollisuutta (aiemmin täydentävät ehdot), joiden vaatimusten noudattaminen on tiettyjen maataloustukien ehtona.

Otantaan perustuvien tarkastusten osuus muodostaa kuitenkin vain osan eläinsuojeluvalvonnan kokonaisuudesta. Luvan- ja ilmoituksenvaraisia kohteita sekä teurastamoita valvotaan säännöllisesti. Lisäksi eläinsuojeluviranomaiset tekevät tarkastuksen aina, kun on syytä epäillä, että eläimiä on kohdeltu säännösten vastaisesti.

Valvontatuloksia seurataan pääasiassa koko maan tasolla, mutta myös tulosten alueellinen jakautuminen aluehallintovirastojen toimipisteiden välillä selvitetään. Erityisesti kiinnitetään huomiota suunnitellun valvonnan toteumaprosenttiin sekä

havaittujen säännöstenvastaisuuksien ja niiden johdosta suoritettujen toimenpiteiden suhteeseen.

Tuotantoeläintilojen otantatarkastukset

Otantatarkastuksen kohteet valitaan sekä satunnaisotannalla että kohdennetusti ilman epäilyä eläinsuojelusäännösten rikkomisista. Valvonnan sekä sen riskiperusteisuuden tehostamisen ja kehittämisen vuoksi tuotantoeläintilojen otantavalvonnassa painotetaan vuosittain tiettyä eläinlajia. Tällöin tämän eläinlajin tiloja valvotaan kyseisenä vuonna aiempaa enemmän ja myös kohdennukset vaihtelevat vuosittain eläinlajin mukaan. Kokonaisvalvontamäärä ei kuitenkaan juurikaan kasva, sillä vastaavasti muita tuotantoeläinlajeja valvotaan määrällisesti vähemmän. Vuonna 2022 valvonnassa painotettiin tiloja, joilla oli munivia kanoja.

Edellisten vuosien valvontojen ja niiden analysoinnin tuloksia hyödynnettiin myös vuoden 2022 otannoissa. Painotetussa otannassa huomioitiin muun muassa tilan aiempi valvontahistoria, puutteet eläinilmoituksissa, tilan eläinmäärä, juridinen muoto, tilan ensisijaisen viljelijän ikä, kadonneet ja tilalla teurastetut eläimet sekä eläinten hyvinvointikorvauksen hakeminen. Painotukset ja niiden toimivuus vaihtelevat eläinlajeittain, sillä kaikista eläinlajeista ei ole saatavilla riskinarvioitiin soveltuvaa rekisteritietoa. Noin puolet painotetuista tiloista valitaan ehdollisuuden painotuksilla, joista kaikki eivät ole suoraan eläinten hyvinvointiin liittyviä.

Valvottavien tilojen lukumäärät on päätetty kansallisesti. Vaikka komissio ei ole esittänyt vaatimuksia valvontamäärästä, otannan tulee kuitenkin olla edustava. Vuosittaiset otantamäärät ovat vaihdelleet. Vuonna 2022 tarkastusmäärissä palattiin korona-ajan jälkeen normaalitilanteeseen. Tarkastettavaksi valittiin noin 7 % lammastiloista ja 20 % vuohitiloista, joilla on vähintään 20 eläintä, 5 % kaikista turkistiloista, 5 % sikatiloista, 7 % broileritiloista sekä 3 % nautatiloista, joilla on vähintään 10 nautaa.

Tarkastettavaksi määrättiin yhteensä 446 tuotantoeläintilaa. Osalla tiloista oli useampia eläinlajeja, jotka on raportoitu erillisinä tarkastuksina. Tarkastuksista toteutui 388 eli 89 % (Taulukko 1). Tarkastetuiksi lasketaan myös tilat, joilla ei tarkastushetkellä ole eläimiä (55). Tiloista seitsemää ei valvottu (esim. lopettaneet toimintansa), mutta ne on kuitenkin huomioitu määrittäessä tarkastusten toteumaprosenttia. Kuuden aluehallintoviraston alueella tarkastettiin kaikki tai lähes kaikki valvontaan valitut tilat. Sen sijaan Itä-Suomen aluehallintoviraston valvontavelvoitteesta toteutui vain 55 % ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston tavoitteesta 66 %. Itä- ja Pohjois-Suomen jääminen valvontatavoitteesta johtui virastojen oman raportoinnin mukaan resurssivajauksesta.

Taulukko 1. Tuotantoeläintiloilla tehtävien otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten lukumäärät eläinlajeittain vuonna 2022

Eläinlaji	Määrätyt tarkastukset, kpl	Toteutuneet tarkastukset, kpl*	Toteumaprosentti*
Naudat	230	188	83
Lampaat	57	52	93
Turkiseläimet	40	38	98
Siat	40	38	95
Munivat kanat	60	56	93
Broilerit	12	10	100

Vuohet	7	6	100
Yhteensä	446	388	89

* Huomioitu myös tilat, joilla ei tarkastushetkellä eläimiä tai joita ei voida valvoa.

Eläinkuljetusten tarkastukset

EU:n valvonta-asetus edellyttää, että viranomaiset tarkastavat vuosittain riittävän määrän kaupallisia eläinkuljetuksia. Vuonna 2022 läänineläinlääkäreiden tarkastustavoite perustui aluehallintoviraston alueella myönnettyjen eläinkuljettajalupien lukumäärään, jolloin tarkastustavoite on suhteutettu alueella toimivien eläinkuljettajien määrään. Läänineläinlääkärit on määrätty tarkastamaan vähintään niin monta eläinkuljetusta, mikä vastaa 15 %:a aluehallintoviraston alueella myönnettyjen eläinkuljettajalupien määrää. Läänineläinlääkäreiden tavoitteena oli tarkastaa koko maassa vähintään 72 eläinkuljetusta.

Teurastamoilla kunkin tarkastuseläinlääkäriin tavoitteeksi on määrätty tehdä vähintään 11 eläinkuljetustarkastusta vuosittain, poikkeuksena pienteurastamot, joissa riittää yksi tarkastus pienteurastamo kohden. Lisäksi Lapin aluehallintoviraston alueella oli tavoitteena tarkastaa vähintään 12 porokuljetusta teurastamolla.

Kaupallisten eläinkuljetusten tarkastustavoite vuonna 2022 oli yhteensä noin 640 tarkastusta. Tarkastuksia tehtiin 401 kpl (2021 383 kpl), joten tarkastusten määrä oli lähes samalla tasolla kuin aiempinakin vuosina. Tavoitteesta jäätin edelleen selvästi ja toteutuma oli noin 63 %.

Aikaisempien vuosien tapaan suurimman osan tarkastuksista (338 kpl) tekivät tarkastuseläinlääkärit teurastamoissa kuljetusten purkamisen yhteydessä. Lisäksi läänineläinlääkärit ja kunnaneläinlääkärit tarkastivat kuljetuksia tien päällä (54 kpl) ja lähtöpaikoissa (1 kpl) ja muissa määräpaikoissa (8 kpl). Suurin osa tarkastuksista kohdistui nauta-, sika- ja siipikarjakuljetuksiin, lisäksi tarkastettiin hevos-, poro- ja lammaskuljetuksia. Vuonna 2022 osui tarkastuksiin myös vuohi- ja kanikuljetus. Yli kahdeksan tuntia kestäviä kuljetuksia tarkastettiin 9 kpl.

Läänineläinlääkäreiden tekemien tarkastusten määrä oli samaa tasoa aiempien vuosien kanssa. Tarkastusmäärissä oli edelleen alueellisia eroja. Etelä-Suomen aluehallintovirasto jäi tavoitteestaan vain kahden tarkastuksen päähän (2022 21 tarkastusta). Lapin, Lounais-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastot ylittivät tavoitteensa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto teki 12 tarkastusta 16 määrätystä. Itä-Suomen aluehallintovirasto ei sen sijaan tehnyt yhtään tarkastusta. Tarkastuseläinlääkärien tekemien tarkastusten lukumäärä oli normaalilla tasolla (304 2021, 345 2020, 348 2019). Lapin aluehallintoviraston alueelle asetettu tavoite tarkastaa vähintään 12 porokuljetusta teurastamolla ylittyi, kun tarkastuksia tehtiin 14.

Kaupallisten kuljetusten eläinsuojelutarkastuksia kohdennetaan edellisen vuoden valvontatulosten perusteella tietyntyyppisiin kuljetuksiin etenkin, jos niissä on havaittu epäkohtia. Tarkastuksia yritetään myös suunnata kuljetuksiin, joiden kokemuksen perusteella arvioidaan mahdollisesti aiheuttavan riskin eläinten hyvinvoinnille. Lisäksi tarkastuksia kohdennetaan mahdollisuuksien mukaan sellaisiin kuljetustyyppisiin, joihin tarkastukset eivät ole aiemmin kohdentuneet, jotta saataisiin viitteitä siitä, millaisissa kuljetuksissa eläinten hyvinvointi vaarantuu. Läänineläinlääkäreitä pyydettiin tekemään tarkastuksia maantiekuljetusten aikana ja kuljetusten lähtöpaikoissa. Tarkastuksia pyydettiin kohdentamaan edellisten vuosien tapaan hevosten ja välityseläinten kuljetuksiin.

Suurin osa (84 %) läänineläinlääkäreiden tekemistä tarkastuksista tehtiin maantiekuljetusten aikana. Lähtöpaikoissa tehtiin vain yksi tarkastus ja määräpaikoissa yhdeksän tarkastusta.

Eläinkuljetusasetuksen edellyttämien tarkastusten lisäksi eläinkuljetuksia tarkastetaan muulloinkin ilman epäilyä säädösten rikkomisesta. Näitä tarkastuksia tekevät tarkastuseläinlääkärit teurastamoissa ja poliisit normaalin liikennevalvonnan yhteydessä. Myös rajaeläinlääkäreillä ja Tullilla on oikeus tarkastaa eläinkuljetus ilman epäilyä omalla toimialueellaan. Lisäksi aluehallintovirastoilla ja kunnaneläinlääkäreillä on toimialueellaan oikeus tarkastaa eläinkuljetus silloin, kun epäillään, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisesti. Ruokavirastolla ei tällä hetkellä ole tilastotietoa epäilyn perusteella tehdyistä eikä ilman epäilyä tehdyistä muista eläinkuljetustarkastuksista.

Epäilyyn perustuvat tarkastukset

Epäilyyn perustuvia tarkastuskäyntejä raportoitiin yhteensä 6089 kpl, mikä on 261 käyntiä enemmän kuin edellisenä vuonna. Valvontamäärissä palattiin siis edellisten vuosien tasolle. 23 % näistä käynneistä oli aiemmin tarkastettuun kohteeseen tehtyjä uusintatarkastuksia, joiden tarkoituksena oli varmistaa, että annettuja määräyksiä on noudatettu. Lisääntyneeseen tarkastusten määrään on 2010-luvun alusta lähtien vaikuttanut valtion varoin kuntiin tai kuntayhtymiin perustettujen, valvontaan keskittyvien virkaeläinlääkärien virkojen täyttäminen. Lisääntyneet valvontaresurssit on kunnissa edelleen suunnattu epäilyyn perustuvien kohteiden valvontaan. Lisäksi läänineläinlääkärit ovat tehneet erityisesti vaativimpia epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia.

Epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia suorittavat eläinsuojeluviranomaisten lisäksi tai apuna myös aluehallintovirastojen valtuuttamat eläinsuojeluvalvojat. Uusia eläinsuojeluvalvojia valtuutettiin viimeksi marraskuussa 2018 järjestetyn kurssin jälkeen. Eläinten hyvinvointilainsäädännön uudistus on vaikuttanut siihen, ettei uusia valvojakursseja ole viime vuosina järjestetty. 1.1.2024 voimaan tulevassa eläinten hyvinvointilaissa säädetään ulkopuolisen asiantuntijan tai avustajan käyttämisestä valvontaviranomaisen apuna, mikä tulee käytännössä korvaamaan eläinsuojeluvalvojan tehtävät.

Valtuutettuja eläinsuojeluvalvojia on toistaiseksi aluehallintovirastoissa yhteensä 10 henkilöä. Eläinsuojeluvalvojat suorittavat tarkastuksia pääosin yhdessä virkaeläinlääkäriin tai poliisin kanssa. Eläinsuojeluvalvojen yksin tekemien tarkastuskäyntien määrästä vuonna 2022 ei ole tietoa saatavilla. Aluehallintovirastoilla ei ole tilastotietoa myöskään poliisin ja terveystarkastajien yksinään suorittamista tarkastuksista. Suuri osa terveystarkastajien eläinsuojelukäynneistä tehdään yhdessä kunnaneläinlääkäriin kanssa, jolloin ne raportoidaan virkaeläinlääkäriin tekeminä tarkastuksina.

Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta

Eläimiä saadaan pitää näytteillä eläintarhassa, pysyvässä ja kiertävässä eläinnäyttelyssä sekä käyttää sirkuksessa vain aluehallintoviraston luvalla. Lupa voidaan tarvittaessa peruuttaa. Aluehallintoviraston on tarkastettava kohteet ennen toiminnan aloittamista ja ennen luvan peruuttamista tai muuta luvan sisältöä merkittävästi muuttavan tai luvan voimassaoloaikaa koskevan asian ratkaisemista. Aluehallintoviraston on myös valvottava lupaehtojen noudattamista säännöllisin tarkastuksin.

Eläinsuojelulain mukaan ammattimaisesta tai muutoin laajamittaisesta seura- ja harrastuseläinten pidosta sekä luonnonvaraisten nisäkkäiden ja lintujen tuotantotarhouksesta ja riistanhoidollisesta tarhouksesta on tehtävä kirjallinen ilmoitus aluehallintovirastoon.

Vuonna 2022 luvanvaraisia pitopaikkoja oli aluehallintovirastojen raportoinnin mukaan 114 (2021; 119) ja ilmoituksenvaraisia pitopaikkoja 4544 (2021 3815). Yhteensä näihin kohteisiin tehtiin 376 (8 %) tarkastusta, joista 29:ssä (8 %) havaittiin laiminlyöntejä (17 %, 2020 12 %). Eläinsuojelulain mukaisiin kiiretoimenpiteisiin ryhdyttiin yhdessä pitopaikassa (2021 ja 2020 4 pitopaikkaa).

Teurastamojen eläinsuojeluvalvonta

Vuonna 2015 laaditun teurastamovalvonnan toimenpidesuunnitelman mukaisesti teurastamoiden tarkastuseläinlääkäreiden on tullut suorittaa jokapäiväisen valvontatehtävänsä lisäksi erillinen, kaikki eläimiin liittyvät toiminnot kattava dokumentoitu eläinsuojelutarkastus vähintään kerran vuodessa. Sen lisäksi pienempiä kokonaisuuksia koskevia dokumentoituja tarkastuksia tulisi tehdä säännöllisesti. Lainsäädännön noudattamisen varmistamisen lisäksi näiden erikseen dokumentoitujen teurastamotarkastusten tavoitteena on kerätä mahdollisimman yhtenäistä tietoa teurastamoiden eläinsuojeluvalvonnasta. Tuloksia käydään läpi läänineläinlääkäreiden ja tarkastuseläinlääkäreiden koulutuspäivillä. Lisäksi tuloksia käytetään hyväksi valvonnan ohjauksen parantamisessa.

Valvontatavoitteeseen ei kaikilta osin päästy. Kaikkiin 15 isoon teurastamoon tehtiin vuoden aikana vähintään yksi kirjattu, kaikki toimet kattava eläinsuojelutarkastus. Pienteurastamojen osalta tarkastus tehtiin 26 laitoksessa, ja tarkastamatta jäi 16. Yhteensä dokumentoitiin 43 tarkastusta 41 eri teurastamoon.

Epäkohtia havaittiin 11 teurastamossa (3 isoa ja 8 pientä), joista kolmelle laitokselle annettiin eläinsuojelulain mukaisia määräyksiä täyttää velvollisuutensa annetussa määräajassa. Yksittäisiin epäkohtiin oli puututtu neuvonnallisoin keinoin, neljässä teurastamossa epäkohtiin ei kuitenkaan ollut puututtu lainkaan. Asiassa on annettu ohjausta ja neuvontaa valvojille. Edellisten vuosien tapaan teurastamojen tarkastuksilla havaituista epäkohdista suurin osa johtui laitoksen puutteellisesta omavalvontamenettelystä. Yleisimmät epäkohdat olivat tainnutusvälineiden huoltokirjanpidon laiminlyönti ja säilytystilojen puutteelliset karsinamerkinnot. Saapuvien teuraskuljetusten tarkastamiseen tai yön yli säilytettävien eläinten kuivutukseen, ruokintaan tai lypsyyntiin liittyvät toimintatavat olivat edelleen puutteelliset muutamassa teurastamossa. Yhdessä teurastamossa työskenteli henkilö, jolla ei ollut voimassa olevaa kelpoisuustodistusta. Yksittäisiä laiminlyöntejä havaittiin myös teurastamojen suorittamissa tainnutuksen onnistumista koskevissa otostarkastuksissa, jotka olivat joissain tapauksissa joko suunniteltu, toteutettu tai kirjattu vajavaisesti. Yhdessä teurastamossa ei ollut lainkaan varatainnutusvälineitä ja yhdessä teurastamossa varatainnutusväline ei ollut kyseiselle eläinlajille sopiva. Ohjaustarvetta havaittiin erityisesti sen arviointiin, kuuluuko eläinten säilytystilojen merkinnot ja eläinten saapumiskirjanpito osaksi laitoksen toimintaa vai ei.

Vuonna 2022 toiminnassa oli 57 teurastamoa, joista osassa toimintaa oli vain lyhyen ajan tai yksittäisiä päiviä vuodesta. 12:ssa (21 %) toiminnassa olleista teurastamoista ei ole tehty viimeisen kahden vuoden aikana yhtään kirjattua, kaiken toiminnan kattavaa eläinsuojelutarkastusta. Näistä 8:ssa (14 %) tarkastusta ei ole tehty viimeisen kolmen vuoden aikana. Näidenkin teurastamojen teurastustoiminta on

virkaeläinlääkäriin valvonnassa, mutta valvonnan dokumentointi on ollut puutteellista. Teurastamot, joissa ei tehty yhtään dokumentoitua tarkastusta viimeisen kolmen vuoden aikana, ovat pieniä, kausiluonteisesti toimivia teurastamoja.

Aluehallintovirastojen alueelliset valvontahankkeet

Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman osana olevan Eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) mukaisesti aluehallintovirasto voi valita edellisten vuosien valvonnan tulosten perusteella myös alueellisen valvonnan painopisteen, johon tarkastuksia suunnataan. Tarvittaessa alueen kuntien valvontaeläinlääkärit osallistuvat valvonnan toteutukseen.

Vuosina 2020-2021 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toteuttamaa nautojen hyvinvoinnin projektia jatkettiin vuonna 2022. Hankkeessa valvonnan painopisteenä oli valvonnan kannalta tuntemattomat nautatilat tai tilat, joilla on aikaisemmin ollut eläinsuojelullisia ongelmia. Nautarekisteristä selvitettiin lisäksi, onko tilalla ollut normaaliin toimintaan viittaava eläinliikenne ja eläinten ikärakenne. Tulosten arviointi tehdään vuoden 2023 aikana.

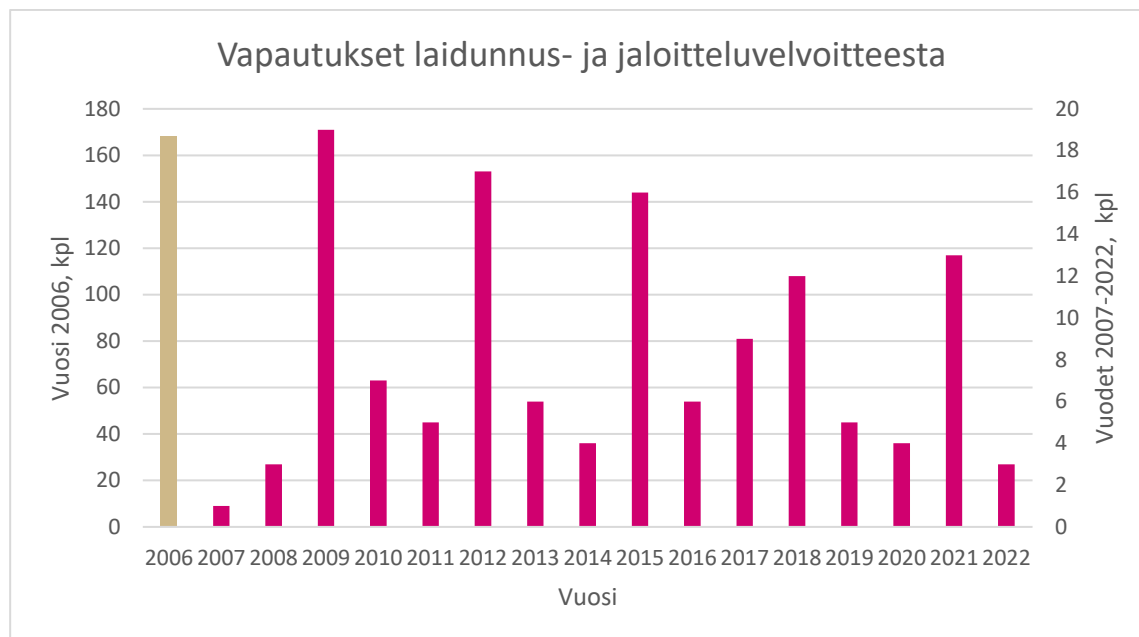
Vuonna 2020 Pohjois-Suomen ja Lapin aluehallintovirasto laativat yhteistyössä erilliset kyselyt kunnaneläinlääkäreille sekä toimijoille, joilla on ympärivuotisesti ulkona pidettäviä koiria. Vastauksia Webropol-kyselyyn saatiin 76 toimijalta sekä 14 kunnaneläinlääkäriltä. Vastausten analysointi pyritään saattamaan loppuun vuonna 2023. Molempien edellä mainittujen projektien tarkastusraporttien ja vastausten analysointia ja käsittelyä on hidastanut Pohjois-Suomen aluehallintoviraston läänineläinlääkäriresurssien vaje.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston lammaskäsitelmissä valvottiin lampaiden hyvinvoinnin ja sivutuotelainsäädännön noudattamista. Tarkastetuista 43 tilasta 56 %:lla ei havaittu puutteita eläinten hyvinvoinnissa, neljäsosalla annettiin havaittujen epäkohtien johdosta määräyksiä tai kieltoja.

Vapautukset laidunnus- ja jaloitteluvaihtoehdoista

Alla olevassa kaaviossa (Kaavio 1) on kuvattuna aluehallintovirastoista saatujen tietojen mukaiset vapautukset laidunnus- ja jaloitteluvaihtoehdoista, joka koskee kytkettyinä pidettäviä lypsylehmiä ja pääasiassa maidontuotantoa varten kasvatettavia hiehoja. Vapautus myönnetään enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Vapautuksia myönnettiin eniten vuonna 2006, jolloin säännös tuli voimaan. Suurin osa myönneistä päätöksistä annettiin tuolloin tiloille, jotka olivat luopumassa jaloitteluvaihtoehdon kohteena olevien nautojen pidosta. Luopumista oli mahdollista pitää perusteena, jos hakija luopui näiden tuotantoeläinten pidosta vuoden 2007 loppuun mennessä.

Kaavio 1. Tarkastettujen tilojen *Vapautukset laidunnus- ja jaloitteluvolvoitteesta*

3 TOIMINNAN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Eläinsuojelutarkastuksessa voidaan tarkastetun asian todeta olevan 1) kunnossa, 2) kunnossa, mutta toimijan tarvitsevan neuvoja tai 3) tarkastuksessa todetaan eläinsuojelusäädöksiä rikotun.

Eläinten pitopaikoissa eläimen omistajalle tai haltijalle annettavilla neuvoilla pyritään edistämään eläimen hyvinvointia ja vaikuttamaan siihen, että tarkastuksessa ilmenneet lievät eläinsuojelulliset epäkohdat korjataan. Jos eläinsuojelutarkastuksessa havaitaan, että eläinsuojelusäädöksiä on rikottu, eläinsuojeluviranomainen antaa eläimen omistajalle tai haltijalle kiellon jatkaa säännöstenvastaista toimintaa tai määräyksen laittaa eläimen pitopaikka, olosuhteet, hoito ja käsittely lain edellyttämälle vähimmäistasolle. Tarvittaessa aluehallintovirasto voi tehostaa annettua päätöstä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Jos eläinsuojelulliset syyt vaativat, viranomainen voi tarkastuskäynnillään ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lemmikkieläinten vakavissa laiminlyöntitapauksissa päädytään useimmiten eläinten kiireelliseen haltuunottoon. Tuotantoeläimille järjestetään ensiapuna ruokaa ja juomaa sekä hoitaja paikan päälle, tai vaihtoehtoisesti järjestetään hoitoa muualla. Mikäli eläinten hoito ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista, ne voidaan myydä, teurastaa tai lopettaa.

Tuotantoeläintiloille tehdyissä otantatarkastuksissa eläinsuojeluvaatimuksia ei noudatettu 29 %:lla tiloista (96/333) (Taulukko 2). Kiireellisiin toimenpiteisiin johtavia laiminlyöntejä havaittiin yhdellä nautatilalla.

Taulukko 2. Otantaan perustuvat tuotantoeläintilojen eläinsuojelutarkastukset ja niiden perusteella suoritettavat toimenpiteet vuonna 2022

Eläinlaji	Tarkastusten määrä*	Laiminlyöntien määrä		Toimenpiteiden määrä		Kiireellisten toimenpiteiden määrä	
	kpl	kpl	% tarkastuksista	kpl	% laiminlyönneistä	kpl	% laiminlyönneistä
Naudat	176	56	32	43	77	1	0.6
Lampaat	50	14	28	8	57	0	0
Turkis-eläimet	28	3	11	2	67	0	0
Siat	34	13	38	7	54	0	0
Munivat kanat	31	7	23	4	57	0	0
Broilerit	9	2	22	2	100	0	0
Vuohet	5	1	20	0	0	0	0
Yhteensä	333	96	29	66	69	1	0.3

* Tarkastetut tilat, joilla oli tarkastushetkellä eläimiä

Eläinkuljetusten valvonnoissa viranomainen ryhtyy eläinkuljetusasetuksen ja eläinkuljetuslain mukaisiin toimenpiteisiin, jos hän havaitsee eläinkuljetuksessa säännöstenvastaista toimintaa. Viranomainen voi määrätä eläinkuljettajan korjaamaan havaitut rikkomukset. Jos eläinsuojelulliset syyt vaativat, viranomainen voi muun muassa määrätä välittömästi eläimet palautettavaksi suorinta tietä lähtöpaikkaan tai kuljetettavaksi suorinta tietä määräpaikkaan tai kuljetusvälineen korjattavaksi tilapäisesti siten, että eläinten välitön vahingoittumisen vaara estetään. Jos eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi ei ole muita keinoja, valvontaviranomaisen on huolehdittava, että ne lopetetaan.

Viranomaiset tarkastivat 401 kaupallista eläinkuljetusta ja havaitsivat säädösten vastaista toimintaa yhteensä 25 kuljetuksessa eli noin 6,5 %:ssa. Kaiken kaikkiaan tarkastuksissa todettiin 45 laiminlyöntiä, sillä osassa kuljetuksista havaittiin useita epäkohtia samalla kertaa. Viranomaiset ryhtyivät hallinnollisiin toimenpiteisiin kahdessa kuljetuksessa eli noin 0,5 %:ssa tarkastetuista kuljetuksista (Taulukko 3). Tietojärjestelmän lukituksen aikaan (17.4.2023) oli lisäksi kuusi tarkastusta, joissa hallintomenettely oli aloitettu, mutta kuuleminen tai päätöksen tekeminen oli kesken. Niistä kuljetuksista, joissa oli havaittu laiminlyönnejä, muttei ryhdytty hallinnollisiin toimenpiteisiin annettiin 16 tapauksessa neuvoja asioiden korjaamiseksi. Välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi ei jouduttu ryhtymään kertaakaan.

Taulukko 3. Eläinkuljetustarkastukset ja niissä tehdyt viranomaistoimenpiteet 2022

	Tarkastusten määrä	Laiminlyöntien määrä		Toimenpiteiden määrä*	
	kpl	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Yhteensä	401	25	6,5	2	0,5

* eläinkuljetusasetuksen 23 ja 26 artiklan sekä eläinkuljetuslain 37 §:n mukaiset toimenpiteet

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten yhteydessä annettiin kieltoja tai määräyksiä 1669 kohteessa (Taulukko 4). 539 näistä kielloista tai määräyksistä annettiin uusintatarkastuksen yhteydessä, mikä tarkoittaa, että aiemmalla

tarkastuksella annettuja kieltoja tai määräyksiä ei ollut noudatettu, tai kohteessa oli uusintatarkastuksella paljastunut uusia puutteita. Kiireellisiin toimenpiteisiin päädyttiin 537 tarkastuskäynnillä, joista 117 käynnillä kyseessä oli uusintatarkastus. Kiireellisten toimenpiteiden %-osuus tarkastuksista oli sama kuin edellisenä vuonna, kieltoja ja määräyksiä annettiin suhteellisesti hieman vähemmän (27 % vs. 29 % vuonna 2021).

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastuskäyntien määrä on vuodesta 2010 lähtien noussut reilusta kolmesta tuhannesta noin kuuteen tuhanteen käyntikertaan. Viranomaistoimenpiteisiin johtaneiden tarkastuskäyntien osuus kaikista tarkastuskäynneistä on vastaavalla ajanjaksolla hieman laskenut. Aiempina vuosina pahimmillaan lähes joka toinen tarkastuskäynti edellytti viranomaistoimenpiteisiin ryhtymistä, mutta viime vuosina tällaisia tapauksia on ollut alle 40 % kaikista käynneistä. Vuonna 2022 eriasteisiin viranomaistoimenpiteisiin ryhdyttiin 36 %:lla kaikista käynneistä. Silloin, kun viranomaistoimenpiteitä tarvitaan, ne joudutaan kuitenkin yhä useammin tekemään kiireellisinä. Vuonna 2010 14 prosenttia tehdyistä toimenpiteistä oli kiireellisiä, kun vuonna 2022 osuus oli 24 prosenttia. Vastaavasti kieltojen ja määräysten osuus kaikista tehdyistä toimenpiteistä on samalla ajanjaksolla pienentynyt 86 prosentista 76 prosenttiin. Kiireellisten tapausten määrän kasvu johtunee pääosin lisääntyneistä lemmikkieläimiin kohdistuneista tarkastuksista, jotka päätyvät kiiretoimenpiteisiin tuotantoeläimiä useammin.

Taulukko 4. Epäilyyn perustuvat tarkastukset ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet 2022

	Tarkastusten määrä		Kiellot ja määräykset		Kiireelliset toimenpiteet	
	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Yhteensä	6089		1669	27	537	9

Eläinlajeittain raportoituna kieltoja tai määräyksiä annettiin tarkastusten määrään suhteutettuna tuotantoeläintiloilla hieman useammin kuin lemmikkikohteissa. Lukumäärällisesti tarkasteltuna kieltoja ja määräyksiä annettiin kuitenkin enemmän lemmikkieläinkohteissa, johtuen lemmikkieläinkohteiden suuremmasta tarkastusmäärästä. Kiireellisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin lemmikkieläinkohteissa sekä lukumäärällisesti että prosentuaalisesti tarkasteltuna huomattavasti useammin kuin tuotantoeläintarkastuksilla (Taulukko 5.) Eläinlajeittain raportoitujen tulosten osalta tulee huomioida, että yksittäisten tarkastuskäyntien lukumäärä ei ole yhtä korkea. Jos tarkastettavassa kohteessa on useampaa eri eläinlajia, käynti raportoitu kaikille näille eläinlajeille ja kertautuu lukumäärissä, kun tuloksia tarkastellaan eläinlajeittain.

Taulukko 5. Epäilyyn perustuvissa tarkastuksissa tehdyt toimenpiteet eläinlajeittain 2022

Eläinryhmä	Kiellot ja määräykset ¹		Kiireelliset toimenpiteet ¹	
	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Tuotantoeläimet	1181	38	142	5
Lemmikkieläimet	1319	26	555	11
Muu eläin tai määrittelemätön	34	28	12	10
Yhteensä	2534	30	709	9

¹ Tarkastuskäynti raportoitu useampaan kertaan, jos kohteessa on useampia eri eläinlajeja, joihin toimenpiteet kohdistuvat.

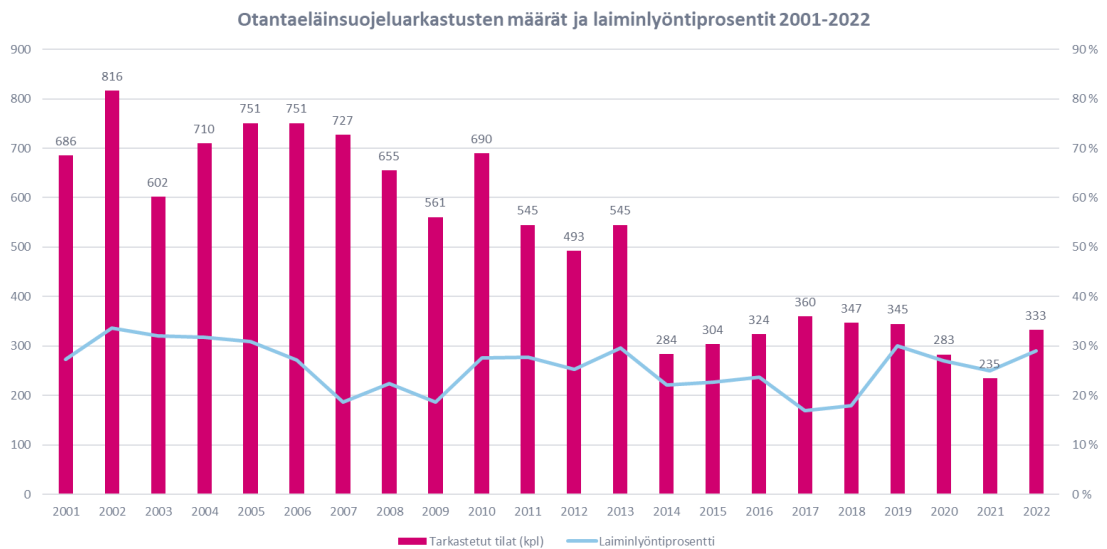
3.2 Puutteiden analyysi

Tuotantoeläintilojen otantatarkastukset

Tuotantoeläintilojen otantatarkastuksissa sellaisten tilojen osuus, joilla oli laiminlyöntejä (29 %), nousi hieman edellisestä vuodesta (25 %) (Kaavio 2). Nauta-, lammas, sika- ja broileritiloilla laiminlyöntien osuudet kasvoivat, kun taas munintakana- ja turkistiloilla ne vähenivät. Vuonna 2022 valvonnassa painotettiin kanaloita. Alueellisessa vertailussa suhteellisesti eniten laiminlyöntejä todettiin Itä-Suomessa ja Ahvenanmaalla, vähiten Lapin aluehallintovirastossa. Muiden Avien välillä ei ollut mainittavia eroja.

Valvontatulosten tilastollisen analyysin mukaan riskiotanta toimi hyvin. Riskiotantaan kuuluvilla tiloilla oli suurempi riski laiminlyönneille (33 %) kuin satunnaisesti valituilla tiloilla (20 %). 127 tilan valvonnassa käytettiin täydentävien ehtojen valvonnan eli myös muiden kuin eläinten hyvinvoinnin sektoreiden painotuksia. Eläinten hyvinvoinnin riskiotanta toimi täydentävien ehtojen riskiotantaa paremmin. Verrattaessa eläinten hyvinvoinnin riskiotantaa satunnaisotantaan, riskiotanta toimi tilastollisesti merkitsevästi paremmin (35 % riski, 20 % satunnainen). Myös täydentävien ehtojen riskiotanta (30 %) toimi satunnaisotantaa hieman paremmin, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. On hyvä huomioida, että pienellä otoskoolla ei ole realistista eikä tarkoituksenmukaista etsiä tilastollisesti merkitseviä eroja. Myös sattumalla voi tällöin olla merkittävä vaikutus tuloksiin. Tämän vuoksi tulosten tilastollinen analyysi tehtiin vain nauta-, -lammas- ja sikatiloille.

Kaavio 2. Tarkastettujen tilojen lukumäärä vuosina 2001-2022 ja niiden tilojen osuus, joilla havaittu laiminlyöntejä

Tarkastetuista *nautatiloista* 32 prosentilla havaittiin laiminlyöntejä. Tämä on hieman enemmän kuin vuotta aiemmin (28 %). Kaikista naudoilla havaituista laiminlyönneistä 33 % todettiin vasikoilla (2021 30 %, 2020 32 %). Vasikoiden pidon yleisimmät laiminlyönnit ovat kohdistuneet vuodesta toiseen pääosin pitopaikan puhtauteen ja turvallisuuteen sekä tilavaatimukseen. Vuonna 2022 vasikoilla ei ollut asianmukaista, puhdasta ja kuivaa makuupaikkaa 8 tilalla, 7 tilalla eivät pitopaikan rakennukset ja laitteet olleet hyvässä kunnossa ja eläimille turvallisia, 6 tilalla ei noudatettu ulkotarhalle asetettuja vaatimuksia ja 4 tilalla eläinten terveydestä, yleisestä hyvinvoinnista ja

puhtaudesta ei huolehdittu riittävästi. Kuudessa tapauksessa ruokinta tai juotto ei ollut riittävää tai asianmukaista.

Vanhemmilla naudoilla (yli 6 kuukautta) yleisimmät laiminlyönnit koskivat edellisen vuoden tapaan pitopaikan turvallisuutta ja puhtaana pitoa sekä eläinten hyvinvoinnista huolehtimista. Tilojen ja laitteiden puhtaudesta ja desinfioinnista ei huolehdittu riittävästi 12 tilalla (7 %) ja 15 tilalla (9 %) pitopaikan rakennusten ja laitteiden ei todettu olevan hyvässä kunnossa ja eläimille turvallisia. 13 %:lla tarkastetuista tiloista (22 tilaa) naudoilla ei ollut puhdasta ja kuivaa makuupaikkaa (vuonna 2021 9.5 %, 2020 16 %). 11 tilalla oli laiminlyönnejä ulkotarhan turvallisuudessa ja kuivana pysymisessä ja 9 tilalla, joilla naudat olivat ympärivuotisesti ulkona, säänsuojan makuualue ei pysynyt riittävän kuivana. Sairastuneista ja vahingoittuneista naudoista ei huolehdittu asianmukaisesti yhdeksällä tilalla ja eläinten terveydestä, yleisestä hyvinvoinnista ja puhtaudesta ei huolehdittu 21 tilalla (12 %). Sorkkahoitoon liittyvien puutteiden lukumäärä (11 %) oli noussut edellisistä vuosista (2021 ja 2020 6 %). Sellaisten tilojen lukumäärä, joissa naudat eivät saaneet riittävästi niille sopivaa rehua lähes kolminkertaistui (2021 4 → 11 tilaa). Kuudella tilalla nautojen saatavilla ei ollut päivittäin riittävästi vettä (2021 7 ja 2020 11 tilaa), ja viidellä tilalla rehu ja juomavesi eivät pysyneet puhtaina. Kolmella tilalla kytkettynä pidettävät lehmät ja hiehot eivät päässeet laitumelle tai jaloittelutarhaan (vuosina 2021 0 ja 2020 4 tilaa). Kuudella tilalla todettiin, ettei tilalla ollut riittävästi henkilökuntaa (2021 4 tilaa). Vasikoilla ja naudoilla havaituista puutteista 34 % liittyi ainakin välillisesti puhtauteen.

Suurin osa sekä vasikoilla että aikuisilla naudoilla havaituista laiminlyönneistä kohdistui edelleen suoraan eläinten hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin, sillä kirjanpidon puutteiden osuus kaikista epäkohdista oli 4 %, mikä on samaa tasoa kuin parina edeltävänä vuotena.

Valvontatulosten tilastollisen analyysin mukaan nautatilojen riskiotanta toimi hyvin, sillä satunnaisotannalla ja erityyppisillä riskiotannoilla oli tilastollisesti merkitsevä ero laiminlyönnin riskin suhteen. Huomioitaessa sekä eläinten hyvinvoinnin että täydentävien ehtojen riskeillä valvotut tilat, joissa painotetaan myös muita kuin eläinten hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, ero satunnaisten (17 %) ja riskiotannalla (36 %) valittujen tilojen välillä oli merkitsevä. Eläinten hyvinvoinnin riskeillä valituilla tiloilla oli laiminlyönnejä eniten (48 %, ero satunnaisotantaan tilastollisesti merkitsevä), seuraavaksi eniten täydentävien ehtojen riskeillä valituilla tiloilla (27 %) ja vähiten satunnaisotannalla valituilla tiloilla (17 %).

Nautatilojen riskiperusteisessa valvonnassa käytettiin useita aiempien valvontatulosten analyysien perusteella valittuja riskitekijöitä. Käytetyllä menetelmällä valittiin otokseen tilat, joilla oli eniten riskipisteitä. Mitä enemmän tila on saanut eläinten hyvinvointiin liittyviä riskipisteitä, sitä useammin niillä havaittiin laiminlyönnejä. Ero oli tilastollisesti merkitsevä. Tiloilla, joilla on ollut aiempia eläinsuojelusäädösten rikkomuksia, puutteita (70 %) oli useammin kuin jos aiempia laiminlyönnejä ei ollut (33 %). Ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Mikäli tilalla oli puutteita viimeisimmässä merkinnän ja rekisteröinnin valvonnassa, havaittiin laiminlyönnejä (64 %) tilastollisesti lähes merkitsevästi enemmän kuin jos merkinnän ja rekisteröinnin puutteita ei ole ollut (38 %). Jos eläinten hyvinvointikorvausta (EHK) hakeneelle tilalle ei ole tukea myönnetty, oli riski laiminlyönnille suurempi (48 %) kuin, jos tuki oli myönnetty (18 %). Ero oli tilastollisesti lähes merkitsevä.

Lähes kaikilla riskipisteen tietystä tekijästä saaneilla tiloilla oli selvästi enemmän laiminlyönnejä, kuin jos tila ei ollut riskipistettä saanut. Kuitenkin todennäköisesti pienestä tilamäärästä johtuen, erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Tällaisia

tekijöitä olivat nautojen lukumäärä, tilan tuotantosuunta (lypsykarjatalous) ja eläintyyppi (lypsylehmä), ilmoitusviiveet, ensisijaisen viljelijän ikä tai tilan juridinen muoto. Aivan kaikki riskipistetekijät eivät kuitenkaan toimineet tässä aineistoissa, esimerkiksi tilalla teurastettujen nautojen määrä.

Tilanteissa, joissa tarkastettu asia on täyttänyt lainsäädännön vaatimuksen, mutta eläinten hyvinvointia olisi kuitenkin tarpeen edistää, tilalle voidaan antaa eläinsuojelulain mukaisia neuvoja tilanteen parantamiseksi. Näillä nautatiloilla oli tilastollisesti merkitsevästi suurempi riski laiminlyönnille.

Lammastiloilla laiminlyöntien osuus nousi selvästi edellisvuodesta (19 → 28 %). Myös laiminlyöntejä tilaa kohti laskettuna oli keskimäärin selvästi enemmän (3,4) kuin vuotta aiemmin (1,1 vuonna 2021). Yleisin yksittäinen puute lampailla oli riittämätön eläimille sopivan rehun saanti - peräti 16 %:lla tarkastetuista tiloista (8 tilaa). Muutoin lampailla yleisimmät laiminlyönnit koskivat eläinten hyvinvoinnista huolehtimista. Tarkastetuista viidellä tilalla (10 %) oli puutteita eläinten terveydestä, yleisestä hyvinvoinnista ja puhtaudesta huolehtimisessa. Lisäksi kolmella tilalla ei huolehdittu asianmukaisesti sairastuneista ja vahingoittuneista lampaista, sorkkia ei tarkastettu riittävän usein (3 tilaa) tai eläimiä ei keritty vähintään kerran vuodessa (3 tilaa). Neljällä tilalla lampailla ei ollut käytettävissään puhdasta ja kuivaa makuupaikkaa. Neljällä lammastilalla ulkotarhaa koskevat vaatimukset eivät täytyneet ja kolmella tilalla pitopaikan rakennukset ja laitteet eivät täyttäneet lainsäädännön vaatimuksia hyvästä kunnossa ja turvallisuudesta. Kahdella tilalla ei ollut riittävästi pätevää henkilökuntaa. Lääkekirjanpidon puutteiden osuus kaikista epäkohdista oli vähäinen 4 % (2 kpl).

Riskiotannan tiloista 30 %:lla oli laiminlyöntejä, satunnaisotantaan osuneilla lammastiloilla vastaavasti 17 %. Osin tilojen epätasaisesta jakautumisesta johtuen (satunnaisia tiloja oli vain 6 kpl) ero ei kuitenkaan pienessä aineistossa ollut tilastollisesti merkitsevä.

Lammasotannassa käytettiin osin samoja riskipistetekijöitä kuin naudoilla, mutta myös eläinlajeihin liittyviä tekijöitä, kuten teuras- ja kilipalkkioiden hakeminen sekä tilalla teurastettujen lampaiden keskimääräinen kuolinikä. Osalla riskipisteen tietystä tekijästä saaneilla tiloilla oli enemmän laiminlyöntejä, kuin jos tila ei ollut riskipistettä saanut, mutta tilojen pienestä lukumäärästä johtuen tulosten tarkempi tutkiminen ei ollut mahdollista. Erilaisten eläintukien saaminen näyttää parantavan tilojen valvontatulosta. Tiloilla, jotka eivät ole saaneet EHK:ta lampaista, laiminlyöntejä oli 27 %:lla, kun taas korvausta saavilla tiloilla laiminlyöntejä oli 17 %:lla. Myös tiloilla, jotka eivät olleet saaneet tiettyjä eläintukia oli laiminlyöntejä (43 %) enemmän kuin tukia saaneilla (10 %). Lampaiden määrän lisääntyessä puutteiden osuus pieneni. Pienimmillä, alle 45 lampaan tiloilla oli enemmän laiminlyöntejä (46 %) kuin yli 71 lampaan pitopaikoissa (20 %). Pienessä aineistossa erot eivät kuitenkaan nousseet merkitseviksi. Jos tilan ensisijaisen viljelijän ikä oli vähintään 57 vuotta, tilalla oli enemmän puutteita (40 %) kuin tätä nuoremmilla tilallisilla (17 %).

Eläinsuojelutarkastuksessa voidaan tarkastetun asian todeta olevan kunnossa, mutta toimijan silti tarvitsevan eläinsuojelulain mukaisia neuvoja, jotta eläinten hyvinvointi voidaan turvata myös jatkossa. Valvontatulosten tilastollisessa analyysissä lammastiloilla, joille oli annettu eläinsuojelulain mukaisia neuvoja, havaittiin enemmän laiminlyöntejä (38 %) kuin tiloilla, jotka neuvoja eivät ole tarvinneet (24 %). Ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Kolmella 28 tarkastetusta *turkiseläintilasta* havaittiin puutteita (11 %). Neljä laiminlyöntiä liittyi pitopaikan pohjan turvallisuuteen ja häkin pohjaverkon vaatimuksiin.

Kahdessa tapauksessa ei huolehdittu asianmukaisesti eläinten terveydestä tai hyvinvoinnista taikka sairastuneista ja vahingoittuneista turkiseläimistä. Yhdellä tilalla ei lääkinnällisestä hoidosta pidetty kirjaa.

Vuonna 2021 turkistilojen valvonta kohdennettiin koronariskin vuoksi kettu- ja supikoiratiloille. Tämän vuoksi vuoden 2022 valvonnassa painotettiin vuorostaan minkki- ja supikoiratiloja.

Turkiseläimillä riskiotanta ei toiminut. Riskianalyysin pohjana käytetyssä analyysissä painoutuivat ketut, joilla riskitekijät saattavat poiketa minkeistä.

Edeltävän yhdeksän vuoden aikana laiminlyöntien osuus turkistiloilla on vaihdellut 0 % - 66 % tarkastetuista tiloista.

Niiden *sikatilojen* osuus, joilla havaittiin laiminlyöntejä (13 tilaa), nousi huomattavasti kahteen edelliseen vuoteen verrattuna (25 → 17 → 38 %). Tilaa kohti laskettuna laiminlyöntejä oli keskimäärin 3,8, mikä on selvästi enemmän kuin vuotta aiemmin (1,5), mutta vähemmän kuin vuonna 2020 (7,8). 44 % havaituista laiminlyönneistä liittyi ainakin välillisesti sikaloiden/sikojen puhtauteen. Pitopaikan rakennukset ja laitteet eivät olleet hyvässä kunnossa ja eläimille turvallisia kolmella tilalla. Sairastuneista ja vahingoittuneista sioista ei huolehdittu asianmukaisesti neljällä tilalla. Lääkinnällisestä hoidosta vaadittavan kirjanpidon puutteita havaittiin kolmella tilalla.

Riskiperusteisesti valituilla sikatiloilla laiminlyöntejä oli enemmän (42 %) kuin satunnaisesti valituilla tiloilla (25 %), mutta todennäköisesti pienestä tilamäärästä (34) johtuen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Laiminlyöntejä oli enemmän sikamäärältään suuremmilla (46 %), kuin pienemmillä tiloilla (33 %), raja-arvona 1503 sikaa.

Jos sikatilalla oli havaittu puutteita eläinten aiemmissa eläinten hyvinvoinnin valvonnoissa, riski laiminlyönnille oli suurempi (67 %), kuin jos puutteita ei ollut (27 %). Sen sijaan aiempien merkinnän ja rekisteröinnin valvonnan puutteilla ei ollut vaikutusta. Sillä oliko sikatila saanut EHK:ta ei myöskään ollut vaikutusta laiminlyöntien määrään.

Kahdella *broileritilalla* yhdeksästä tarkastetusta (22 %) raportoitiin laiminlyönti. Yhdellä tilalla kaikki broilerit eivät päässeet jatkuvasti pinnaltaan sopivan kuivalle ja kuohkealle pehkuille. Toisella tilalla valaistus ei ollut riittävä eläinten asianmukaiseen tarkastamiseen ja hoitamiseen.

Yhdellä *vuohitilalla* viidestä tarkastetusta raportoitiin kirjanpitoa koskeva puute.

Vuonna 2022 valvonnassa painotettiin *munivien kanojen* pitopaikkoja. Tilat valittiin yhtä lukuun ottamatta satunnaisesti. Niitä tarkastettiin 56, mutta tarkastushetkellä oli kanoja vain 31 tilalla (55 %). Näistä laiminlyöntejä oli 23 %:lla. Häkkikanaloissa (27 %) oli enemmän puutteita kuin avokanaloissa (15 %), mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tilaa kohti laskettuna laiminlyöntejä oli häkkikanaloissa keskimäärin 2 ja avokanaloissa laiminlyöntejä oli keskimäärin 2,3. Enintään 11 000 kanan tiloilla laiminlyöntejä oli 31 %:lla, mutta kanamäärän lisääntyessä yli 11 000:n puutteet vähenivät 13 %:iin. Ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Mikään yksittäinen laiminlyönti ei korostunut vaan puutteita havaittiin melko tasaisesti eri vaatimuksissa. Avokanaloiden hälytyslaitteisiin liittyviä puutteita havaittiin kolmesti,

eikä myöskään asianmukaisesta lopetuksesta huolehdittu kolmessa tapauksessa. Kahdella tilalla häkeissä ei ollut asianmukaista varustetta, johon kanojen kynnet hioutuvat. Lääkinnällisestä hoidosta vaadittavan kirjanpidon puutteita havaittiin yhdellä tilalla.

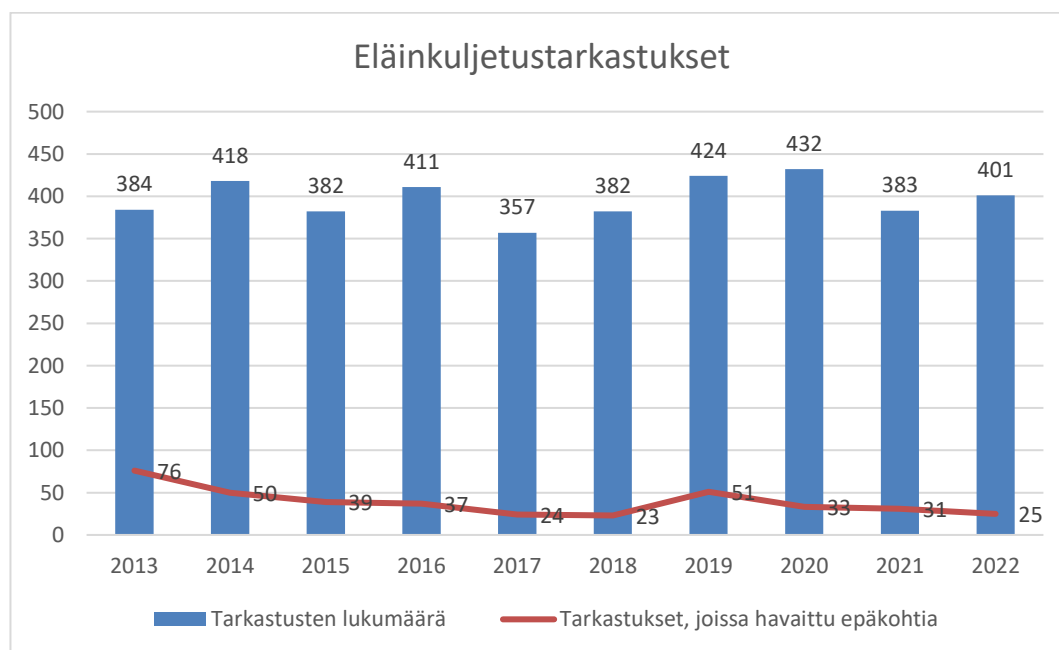
Oikein kohdennetun valvonnan yhtenä edellytyksenä on ajantasaiset rekisteritiedot, mihin tuleekin kanaloiden suhteen kiinnittää huomiota tulevaisuudessa.

Havaittaessa säännöstenvastaista toimintaa viranomaisen tulee ryhtyä toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi. Vuonna 2022 tiloille tehtävissä otantatarkastuksissa viranomaisen antoi kieltoja, määräyksiä tai ryhtyi kiiretoimenpiteisiin 70 %:ssa tapauksista, joissa laiminlyöntejä havaittiin. Luku on noussut edellisestä vuodesta (63 %), mutta alueelliset erot olivat suuria (0-100 %). Suhteellisesti eniten eläinsuojelulain mukaisia kieltoja tai määräyksiä laiminlyöntitapauksissa annettiin Etelä-Suomen (100 %) ja Itä-Suomen (87 %) aluehallintovirastoissa. Ahvenanmaalla sekä Lapin aluehallintovirastoissa määräyksiä tai kieltoja ei annettu. Eläinsuojelullisia neuvoja annettiin 42 %:lle tarkastetuista tiloista, joilla oli eläimiä.

Eläinkuljetusten tarkastukset

Eläinkuljetuksissa laiminlyöntien osuus (6,5 %) tarkastuksissa oli hivenen aiempia vuosia alhaisempi. Epäkohtia todettiin yhteensä 25 kuljetuksessa 401:stä ja yksittäisiä epäkohtia havaittiin kaikkiaan 45 kappaletta. Epäkohdat olivat pitkälti samoja kuin edellisinäkin vuosina. Eniten havaittiin puutteita kuljetusasiakirjoihin, kuljettajien pätevyystodistuksiin ja eläinkuljettajalupiin liittyvissä vaatimuksissa (29 kpl, joka on 64 % kaikista havaituista). Toiseksi eniten yksittäisiä epäkohtia ilmeni kuljetusvälineen kunnossa ja turvallisuudessa (7 kpl). Kolmanneksi eniten puutteita havaittiin kuljetuskäytännöissä ja tilavaatimusten noudattamisessa (5 kpl). Lopetusvälineitä ei ollut saatavilla neljässä kuljetuksessa.

Kaavio 3. Kaupallisten kuljetusten eläinsuojelutarkastukset 2013-2022

Vuonna 2022 eläinkuljetustarkastuksia pyydettiin edelleen kohdentamaan myös hevosten ja välityseläinten kuljetuksiin. Hevoskuljetuksia tarkastettiin yhteensä 31 kpl, joista kahdeksassa havaittiin epäkohtia. Epäkohtien osuus hevospöytäkirjoissa oli siis 26 %. Yhdessä kuljetuksessa oli irtotavaroita hevosten kuljetustilassa ja kuljetusvälineen lattia oli huonokuntoinen. Kolmessa kuljetuksessa ei ollut mahdolliseen lopetukseen tarvittavia välineitä. Muut epäkohdat olivat luvan, pätevyystodistuksen tai kuljetusasiakirjojen puuttumisia.

Porojen kuljetuksia tarkastettiin teurastamoissa sekä kuljetuksen lähtöpaikassa eli siellä missä eläimet lastataan kuljetusvälineeseen. Yhteensä tarkastettiin 14 kuljetusta, joista seitsemässä todettiin laiminlyöntejä (50 %). Neljässä kuljetuksessa oli puutteellinen merkintä eläinkuljetuksesta. Yhdessä kuljetusvälineessä oli puutteellinen valaistus. Muut epäkohdat olivat luvan, pätevyystodistuksen tai kuljetusasiakirjojen puuttumisia. Välityseläinkuljetuksia tarkastettiin 5 kpl ja kahdessa vasikkakuljetuksessa oli asiakirjapuutteita.

Viranomaisen teki hallinnollisia toimenpiteitä harvemmin kuin edellisinä vuosina. Kaupallisten eläinkuljetusten tarkastuksissa hallinnollisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin noin 8 %:ssa (13 % 2021, 21 % 2020) tarkastuksista, joissa oli havaittu laiminlyöntejä. Niissä 23 laiminlyöntitapauksessa, joissa viranomaisen ei tehnyt hallintopäätöstä loppuun, oli kuudessa ryhdytty hallinnollisiin toimenpiteisiin ja kuuleminen tai päätös olivat tulosten hakemisen vaiheessa kesken. Laiminlyöntitarkastuksissa (25 kpl) annettiin 16 tapauksessa neuvoja laiminlyöntien saattamiseksi kuntoon.

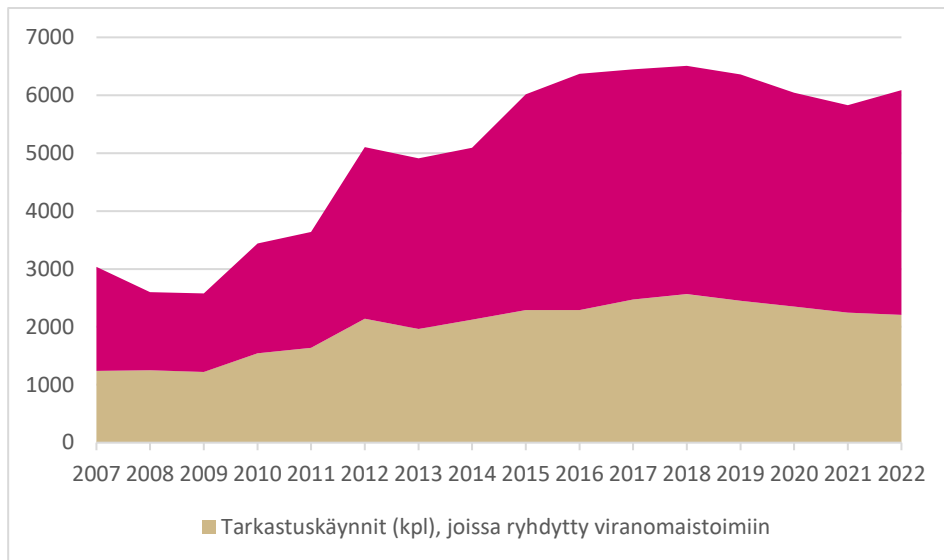
Edelleen asiakirjoihin liittyvät puutteet aiheuttivat eniten laiminlyöntejä. Suoranaisesti eläinten hyvinvointiin vaikuttavia olivat eläinten toisistaan erotteluun ja kuljetusvälineen kuntoon liittyvät puutteet. Kuljetusvälineeseen liittyvistä puutteista suurin yksittäinen oli eläinkuljetuksesta kertovan merkinnän puuttuminen, mikä vaikuttaa eläinten hyvinvointiin välillisesti, jos muut liikenteessä liikkujat eivät tunnista autoa eläinkuljetusvälineeksi.

Epäilyyn perustuvat tarkastukset

Viranomaistoimenpiteisiin johtaneiden tarkastuskäyntien osuus kaikista tarkastuskäynneistä on viime vuosina hieman laskenut. Vuonna 2022 viranomaistoimenpiteisiin johti 2206 tarkastuskäyntiä, mikä on 36 % kaikista käynneistä (Kaavio 4). Muilla käynneillä ei ole ilmennyt varsinaista lainsäädännön rikkomista, mutta näissäkin tapauksissa havaitaan usein lieviä eläinsuojelullisia epäkohtia, jotka pyritään korjaamaan neuvonnallisin keinoin.

Kiireellisten toimenpiteiden osuus kaikista viranomaistoimenpiteistä on kasvanut tasaisesti. Vuonna 2010 14 prosenttia tehdyistä toimenpiteistä oli kiireellisiä, kun vuonna 2022 osuus oli 24 prosenttia. Vastaavasti kieltojen ja määräysten osuus kaikista tehdyistä toimenpiteistä on samalla ajanjaksolla pienentynyt 86 prosentista 76 prosenttiin. Kiireellisten tapauksien määrän kasvu johtunee pääosin lisääntyneistä lemmikkieläimiin kohdistuneista tarkastuksista, jotka päätyvät kiiretoimenpiteisiin tuotantoeläimiä useammin.

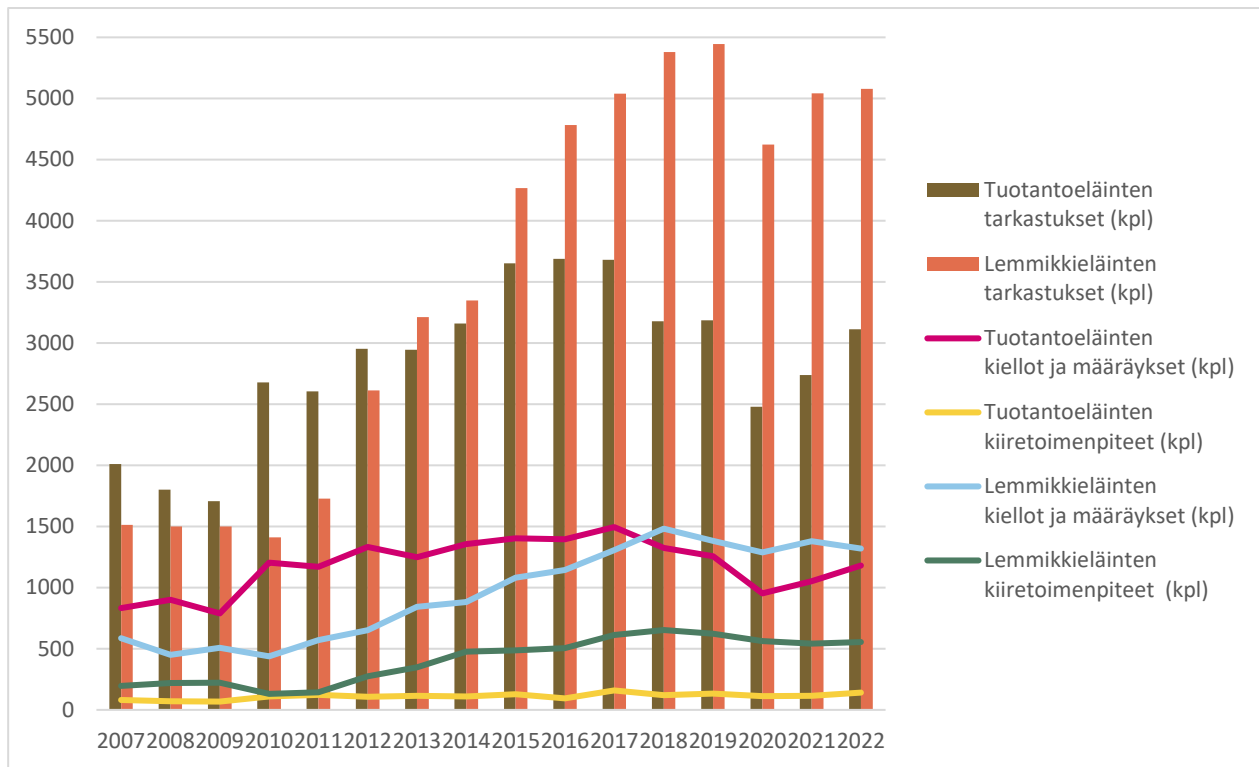
Kaavio 4. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastuskäynnit 2007–2022

Eläinlajikohtaisesti raportoituna tarkastuksista suurin osa on viime vuosina kohdistunut lemmikkieläinkohteisiin (Kaavio 5). Tarkastuskäyntien kokonaismäärän kasvu viime vuosina johtuukin suurelta osin lemmikkieläimiin kohdistuneiden tarkastusten lisääntymisestä, joskin vuonna 2022 tarkastusten määrä kasvoi erityisesti kohteissa, joissa on tuotantoeläimiksi luokiteltuja eläinlajeja. On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi kanat ja muu siipikarja sekä lampaat ja vuohet on raportoinnissa luokiteltu eläinlajiin perustuen tuotantoeläimiksi, riippumatta siitä, onko niitä pidetty tuotantotarkoituksessa vai lemmikkinä. Myös hevoset on tässä raportoinnissa luokiteltu tuotantoeläimiksi.

Tuotantoeläinkohteisiin kohdistuneissa tarkastuksissa on 2010-luvulta lähtien annettu kieltoja tai määräyksiä 38–45 %:ssa tarkastuksista ja ryhdytty kiireellisiin toimenpiteisiin 3–5 %:ssa tarkastuksista. Vuonna 2022 kieltoja ja määräyksiä annettiin 38 %:ssa tuotantoeläimiin kohdistuneista tarkastuksista ja 5 %:ssa tarkastuksista ryhdyttiin kiireellisiin toimenpiteisiin. Lemmikkieläinkohteiden tarkastuksissa 2010-luvulta lähtien kieltoja tai määräyksiä on annettu 24–33 %:ssa tarkastuksista, kun taas kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdytty 8–14 %:ssa tarkastuksista. Vuonna 2022 kieltoja ja määräyksiä annettiin 26 %:ssa lemmikkieläimiin kohdistuneista tarkastuksista ja 11 %:ssa tarkastuksista ryhdyttiin kiireellisiin toimenpiteisiin.

Kaavio 5. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset 2007–2022 eläintyypeittäin

Tarkempaa tietoa havaituista laiminlyönneistä ei ole pystytty nykyisellä tietojärjestelmällä raportoimaan. Tilanteen toivotaan parantuvan lähivuosina, kun uusi rakenteilla oleva valvontasovellus saadaan tältäkin osin käyttöön.

Täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin valvonta

Täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin valvonnan määrälliset tavoitteet saavutettiin aikataulussa. Osa valvontaan valituista tiloista oli lopettanut kotieläintuotannon.

Täydentävien ehtojen eläinten hyvinvointivalvontaan tulee tiloja myös perusotannon ulkopuolelta, jos eläinsuojelutarkastuksen tai muun viranomaisvalvonnan yhteydessä havaitaan eläinsuojelusäädösten laiminlyönnejä.

Puutteista aiheutuvat riskit

Vaikka lainsäädännön asettamia vähimmäisvaatimuksia eläimen pidolle ei voida suoraan käyttää eläimen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin määrittämiseen, vaarantavat laiminlyönnit eläinten hyvinvoinnin. Lievemmissä laiminlyönneissä eläinten hyvinvointi vaarantuu erityisesti tilanteissa, joissa laiminlyönti on laajaa ja koskettaa useita eläinyksilöitä. Tällaisena ongelmana voidaan pitää esimerkiksi nautojen/vasikoiden vuodesta toiseen toistuvia pitopaikkojen puhtaanapitoon liittyviä puutteita.

Vakavimman yksittäisen eläinten hyvinvointiin kohdistuvan riskin muodostavat karkeat säännösten noudattamatta jättämiset, jotka usein johtavat eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin. Kyse on yksittäistapauksista, mutta laiminlyönnin kohteena voi kuitenkin olla useita eläimiä. Otantaan perustuvissa tarkastuksissa kiireellisiä toimenpiteitä aiheuttavia laiminlyönnejä havaittiin vain yhdellä nautatilalla. Epäilyyn perustuvissa tarkastuksissa kiireellisiin toimiin sen sijaan ryhdytään suhteellisen usein.

Puutteiden syyt

Yksittäistä selvää syytä säännöstenvastaisuuksien löytymiseen ei ole olemassa, vaan kyse on monitahoisista tekijöistä ja ne vaihtelevat eri eläinlajien välillä. Yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta puutteet tuotantoeläinten pidossa eivät johdu toimijoiden tietämättömyydestä tai ammattitaidon puutteesta. Tyypillisiä syitä voivat olla muun muassa turtuminen omiin toimintatapoihin, oman jaksamisen väärinarviointi, säännösten noudattamisen kalleus (rakennuskustannukset yms.) sekä alan lisääntyneet tuottavuusvaatimukset ja yleinen heikko taloustilanne. Myöskään uusia lakisääteisiä vaatimuksia koskevien siirtymäaikojen päättymiseen ei aina osata varautua riittävän ajoissa. Lemmikkieläinten ja lemmikkeinä pidettävien tuotantoeläinten pidossa tietämättömyyden vaikutus on suurempi. Vakavissa eläinsuojelutapauksissa taustalla on usein myös toimijoiden uupumusta sekä sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Osassa tapauksista voidaan myös havaita, että valvonnassa ei aina ole käytetty riittävän tehokkaita keinoja, kuten kielloja ja määräyksiä, uhkasakkoa tai teettämishukkaa puuttuessa säännösten noudattamatta jättämiseen.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Ruokavirasto on viime vuosien aikana tehnyt teurastamoihin erillisiä eläinsuojeluvalvonnan arviointi- ja ohjaukseyntejä, joiden tavoitteena on arvioida teurastamon viranomaisvalvonnan vaatimuksenmukaisuutta, toimivuutta ja tehokkuutta. Vuosille 2020-2022 suunnitellut eläinsuojeluvalvonnan arviointi- ja ohjaukseyntit jäivät vallitsevan koronatilanteen johdosta tekemättä, sillä epidemiatilanteessa vältettiin ulkopuolisten käyntejä teurastamoissa.

Kolme aluehallintovirastoa raportoi tehneensä paikalliseen valvontayksikköön ympäristöterveydenhuollon arviointi- ja ohjaukseyntin, jossa tarkasteltiin myös eläinsuojeluvalvontaa tai siihen käytettyjä resursseja.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen

Vuoden aikana Ruokavirasto julkaisi totuttuun tapaan tiedotteita, joissa kerrottiin muun muassa edellisen vuoden valvontatuloksista ja tulevan vuoden muutoksista. Viestintään käytettiin myös suoraan tuottajille suunnattuja kirjeitä, oppaita (mm. viljelijäopas ja opas kirjanpito vaatimuksista) sekä internet-sivuilla julkaistuja eläinlajikohtaisia vaatimuslistoja. Myös Ruokaviraston nettisivujen ”uutisnostot”, Twitter sekä Facebook olivat aktiivisessa käytössä. Lisäksi käytössä oli Ruokaviraston extranet Pikantti.

Ruokavirasto osallistui aktiivisesti noin viiteenkymmeneen sekä viranomaisia että eri alojen toimijoita koskevaan sidosryhmätapaamiseen, toimien myös useiden tilaisuuksien järjestäjänä. Sidosryhmätapaamiset käsittelivät mm. kanojen, broilereiden, sikojen, hevosten, koirien sekä täydentävien ehtojen valvonnan linjauksia ja suunnittelua sekä eläinten hyvinvointia tukevien toimenpiteiden pohdintaa. Tilaisuuksissa käsiteltiin myös eläinten suojelua kuljetusten sekä lopetuksen ja

teurastuksen aikana. Lisäksi keskusteltiin eläinten hyvinvointikorvaukseen ja myös luonnonvaraisten eläinten hyvinvointiin liittyvistä asioista. Myös osa aluehallintovirastoista koulutti toimijoita eläinten hyvinvointiin liittyvistä vaatimuksista.

Ruokavirasto on osallistunut ja vaikuttanut eläinten hyvinvointikeskuksen (EHK) kanssa tehtävään yhteistyöhön johtoryhmätyöskentelyn kautta sekä osallistumalla yhteistyöhön, jonka avulla toimijoille voidaan tarjota tietoa nykyaikaisista eläinten tuotantotavoista ja eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi Ruokavirasto toimii yhdessä aluehallintovirastojen kanssa aktiivisesti sekä tuotantoeläinten että seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnissa, joissa molemmissa on jäsenenä kattavasti myös elinkeinon, järjestöjen ja tutkijoiden edustajia. Aktiivista yhteyttä pidetään myös eläinsuojeluasiamieheen, joka on itsenäinen ja riippumaton eläinten hyvinvointia edistämään pyrkivä toimija.

Vuonna 2021 käynnistettiin viranomais- ja asiantuntijayhteistyönä koiranjalostuksen ongelmat ja valvontakriteerit -hanke, jossa tehtävän selvityksen tavoitteena on luoda edellytyksiä haitallisesta eläinjalostuksesta johtuvien hyvinvointiongelmien lievittämiselle koirilla. Selvitys on osa eläinjalostusta koskevan eläinsuojelulainsäädännön toimeenpanon tehostamiseen liittyviä hankkeita ja jatkoa vuonna 2020 julkaistulle selvitykselle, joka keskittyi lyhytkalloisten koirien merkittävimpiin hyvinvointihaittaa aiheuttaviin perinnöllisiin ominaisuuksiin. Hanke saatiin valmiiksi vuonna 2022, mutta selvityksen julkaisu siirtyi seuraavan vuoden helmikuuhun.

Yhteistyöhanke pohjoismaisten viranomaisten kanssa eläinperäisten hyvinvoinnin mittareiden kehittämiseksi valvontaan (NMDD-projekti) viimeisteltiin. Aiempina vuosina laaditut nautojen, sikojen ja lampaiden puhtautta ja muita hyvinvoinnin mittareita koskevat työ saatiin valmiiksi, vaikkakin varsinainen projektin hyväksyntä siirtyi seuraavan vuoden puolelle. Kansainvälistä viranomaisyhteistyötä jatkettiin myös osallistumalla muun muassa sikojen, siipikarjan sekä hevosten ja pienten märehtijöiden hyvinvointia ja valvontaviranomaisten koulutusta käsitteleviin EURCAW:in työpajoihin sekä EFSA:n AHAW-verkoston toimintaan.

5.2 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvonnan yhdenmukaisuutta ja laatua kehitettiin kouluttamalla valvontaviranomaisia sekä tiedottamalla ja kehittämällä valvontaohjeita. Vuoden aikana pidettiin läänineläinlääkäreille kaksi perinteistä koko päivän mittaista koulutustilaisuutta eläinten hyvinvoinnin valvontaan liittyen. Koulutuspäivillä annettiin palautetta edellisen vuoden valvonnan raportoinnista ja valvontatuloksista sekä kehitettiin, tehostettiin ja yhtenäistettiin valvontakäytäntöjä ja tiedotettiin muutoksista seuraavan vuoden valvonnoissa. Lisäksi kerrottiin ajankohtaisista eläinten hyvinvointiin ja valvontaan liittyvistä asioista. Otantaan perustuvista eläinsuojelutarkastuksista ja täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin tarkastuksista vastaaville läänineläinlääkäreille järjestettiin perinteisten kahden päivän mittaisten keskustelu- ja koulutustilaisuuksien lisäksi kaksi lisäkoulutuspäivää, joissa paneuduttiin erityisesti täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin vaatimuksiin. Broileritilalle suunniteltu käytännön koulutuspäivä siirtyi seuraavan vuoden alkuun.

Koulutustilaisuuksista sovitaan edellisen vuoden lopulla ja läänineläinlääkärit voivat vaikuttaa koulutuspäivien sisältöön. Koulutuksissa kerätään osallistujien nimilista, mutta tilaisuuksien osallistumisaktiivisuutta ei erikseen seurata. Käytännössä kuitenkin

kaikki läänineläinlääkärit osallistuvat koulutuksiin useamman kerran vuodessa. Läänineläinlääkärit puolestaan kouluttavat alueensa kunnaneläinlääkäreitä. Koulutusten vaikuttavuus näkyy tehostuneena ja yhdenmukaisempana valvontana.

Koko eläinsuojeluvalvontaketjulle eli sekä käytännön eläinsuojeluvalvontaa tekeville tahoille kuten virkaeläinlääkäreille ja poliiseille ja myös käräjä- ja hallinto-oikeuksille, syyttäjänvirastoille sekä oikeusrekisterikeskukselle suunnattu viranomaisten eläinsuojelupäivää pidettiin koronapandemian takia virtuaalisena. Tilaisuuteen osallistui noin 250 kuulijaa.

Ruokavirasto jatkoi teurastamoita valvovien viranomaisten säännöllistä ohjausta ja koulutusta. Teurastamojen tarkastuseläinlääkäreitä ohjattiin ja koulutettiin eläinten hyvinvoinnin valvonnassa niin teurastamolle saapuvien eläinkuljetusten kuin teurastamon alueella tehtävän eläinsuojeluvalvonnan osalta. Erityisesti panostettiin uusien tarkastuseläinlääkärien perehdyttämiseen. Myös aluehallintovirastot ovat tehostaneet Ruokaviraston tukemana ohjaustaan teurastamoissa.

Aluehallintovirastot raportoivat järjestäneensä koulutuksia alueensa virkaeläinlääkäreille eläinten terveyden ja hyvinvoinnin alalta. Lisäksi LSSAVIn aloittama käytäntö valvontaeläinlääkärien kuukausittaisista palavereista ("aamuvellit") on laajentunut myös osalle muista Aveista. Suurella osalla aluehallintovirastoista oli yhteistyötä myös muiden alueen valvontaketjun viranomaistahojen kanssa.

Viranomaisten lisäksi Ruokavirasto on omalta osaltaan kouluttanut vuosittain eläinlääketieteen opiskelijoita, jotka ovat potentiaalisia tulevia virkaeläinlääkäreitä.

Eläinten hyvinvoinnin valvontamenettelyt otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten osalta on kuvattu vuosittain päivitettävässä eläinsuojelutarkastusohjeessa sekä Eläinlääkintähuollon valtakunnallisessa ohjelmassa (EHO). Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten menettely puolestaan on esitetty eläinsuojelulainsäädännön lisäksi EHOssa.

Taulukko 6. Viranomaisille ja toimijoille annettu ohjeistus

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ohjeet toimijoille	9	3	1	1						
-päivitetyt, kpl		3								2
-uudet, kpl			1	1			1			
Ohjeet viranomaisille	13	6	6	3						
-päivitetyt, kpl	3	3	3	3	2	3	3	2	3	
-uudet, kpl	1	3	3		1					

6 VALVONNAN RESURSSIT

Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämisspalvelun keräämän tiedon mukaan aluehallintovirastojen yhteenlaskettu eläinten hyvinvoinnin valvontaan käyttämä

työaika vuonna 2022 oli yhteensä noin 19 henkilötyövuotta (2021 21 htv; 2020 noin 18 htv, 2019 noin 25 htv, 2018 noin 23 htv).

Tällä hetkellä (toukokuussa 2023) kunnan valvontaeläinlääkärien virkoja on perustettu 91,1 kpl (2022 81,5 kpl, 2021 76,5 kpl, 2020 74,5 kpl), joissa hoidetaan noin 79,9 henkilötyövuoden verran valtion valvontatehtäviä (2022 noin 73 htv, 2021 noin 69 htv, 2020 noin 64 htv). Tästä pelkkään eläinsuojeluvalvontaan käytettiin viime vuonna noin 65 htv:tä (2021 60,5 htv ja 2020 58 htv). Raportin kirjoittamisen aikaan (15.5.) 13 virkaa on avoimena.

Vuonna 2023 täysiaikaisesti valtion tehtäviä hoitavia valvontaeläinlääkäreiden virkoja on yhteensä 60 kpl (2022 56, 2021 42 ja 2020 37 kpl). Valvontaeläinlääkäriin virka puuttuu kahdesta valvontayksiköstä (Oulunkaari, Inari).

Ruokaviraston Eläinten hyvinvoinnin ja tunnistamisen yksikköön saatiin virka (1 htv) eläinten hyvinvoinnin valvonnan ohjaukseen.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Erityisesti tulevina vuosina tarvitaan koko valvontaketjun panostusta uuden eläinten hyvinvointilain toimeenpanoon sekä eläinsuojeluvalvonnan muihin mahdollisiin muutoksiin. Lisäksi ehdollisuuteen liittyviä uuden lainsäädännön toimeenpanoon liittyviä töitä jatketaan.

Valvonnan vaikuttavuuden varmistamiseksi tullaan otantaan perustuvan eläinsuojeluvalvonnan kohdentamista edelleen jatkamaan ja syventämään. Vuonna 2017 aloitettua käytäntöä, jossa valvonnoissa painotetaan vuosittain päätettävää tiettyä eläinlajeja, tullaan jatkamaan. Käytännössä painotetun eläinlajin tiloja valvotaan kyseisenä vuonna aiempaa enemmän ja myös kohdennukset vaihtelevat vuosittain eläinlajin mukaan. Kokonaisvalvontamäärä ei kuitenkaan kasva sillä vastaavasti muita tuotantoeläinlajeja valvotaan määrällisesti vähemmän. Tulevaisuudessa tullaan myös jatkamaan satunnaisesti valittujen tilojen osuuden lisäämistä eri eläinlajeilla tietyin väliajoin, jotta saadaan parempaa yleiskuvaa eläinten hyvinvoinnista Suomessa. Vuonna 2023 valvontaa painotetaan erityisesti broileritiloille. Riskiperusteisen valvonnan ja otantojen tehostamiseksi vuonna 2023 siirrytään tilastollisessa analyysissä ja otantojen määrittelyssä riskipisteiden käytöstä monen muuttujan malliin käyttöön osalla lajeista. Lähitulevaisuuden tavoitteena on hyödyntää nautatilojen riskiperusteisessä valvonnassa muun muassa alkutuotannon hygieniavalvontatietoja, kun valvontatuloksia on alettu tallentamaan riittävän kattavasti uuteen Vati-järjestelmään ja suurin osa tiloista on tarkastettu uusien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi pitkän aikavälin tavoitteena on myös teurastamotietojen hyödyntäminen tilavalvonnoissa (mm. Aviin tehtyjen eläinsuojeluilmoitusten arkistointi teurastamoilla). Vaikka riskien hyvällä kohdistuksella tunnuslukutavoitteeseen ei tulevaisuudessakaan mitä luultavimmin päästä, tullaan riskiperusteista valvontaa kehittämään ja parantamaan myös jatkossa. Tämä auttaa kohdistamaan valvonnan rajalliset resurssit tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla. Kohdennetun valvonnan onnistumisen yhtenä edellytyksenä on ajantasaiset rekisteritiedot. Vuonna 2023 valvonnan tehostamiseksi tullaan panostamaan rekisteri-ilmoitusten ajantasaisuuden ja laadun parantamiseen erityisesti siipikarjan osalta. Maatilojen otantavalvonnan yhdenmukaisuuden varmistamiseksi tulevaisuudessa tullaan tekemään AJO-käyntejä Aveihin. Otantatarkastuksien piiriin tullaan myös ottamaan uusia eläinlajeja, kuten kalkkunat.

Eläinkuljetustarkastusten kohdentamisen kehittämistä jatketaan yhteistyössä aluehallintovirastojen läänineläinlääkärien kanssa niihin eläinkuljetuksiin, joissa on kohonnut riski eläinten hyvinvoinnin vaarantumiselle.

Ruokaviraston valvomien teurastamoiden arviointi- ja ohjauskäynnit (AJO-käynnit) aloitetaan uudelleen koronavuosien tauon jälkeen. AJO-käynnin tavoitteena on todeta teurastamon eläinsuojelun viranomaisvalvonnan vaatimuksenmukaisuus, toimivuus ja tehokkuus. AJO-käynnin kohteena on teurastamon yleinen eläinsuojeluvalvonta, teurastamon toimintaohjeiston kattavuuden ja soveltamisen valvonta sekä merkinnän ja rekisteröinnin valvonta. Vuodelle 2023 on suunniteltu yhteensä neljän eri teurastamon AJO-käynti.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmien uudistamista jatketaan edelleen tavoitteena laajentaa järjestelmät myös kunnaneläinlääkärien käyttöön. ELVI-järjestelmä kattaa nykyisellään maatilojen ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, eläinlääkärirekisterin sekä teurastamoiden lihantarkastuksen kuukausi-ilmoitusosion. Valvontatietojärjestelmien jatkokehityksen myötä on tarve saada laajemmän käyttäjäjoukon lisäksi myös uusia toiminnallisuuksia. Esimerkiksi teurastamoiden valvontatietojen tallentaminen järjestelmään sekä nykyistä monipuolisemmat raportointitoiminnot etenkin epäilyyn perustuvien tarkastusten osalta mahdollistavat muun muassa valvontatulosten analysoinnin ja valvonnan riskiperusteisuuden kehittämisen myös alueellisesti ja paikallisesti entistä tehokkaammin. Samoin valvonnan vaikuttavuutta voidaan seurata nykyistä paremmin, kun järjestelmä mahdollistaa muun muassa korjaavien toimenpiteiden loppuunsaattamisen seurannan nykyistä paremmin. Epäilyyn perustuvien tarkastusten valvontajärjestelmä ELSUn kehitystyö jouduttiin valitettavasti keskeyttämään alkuvuodesta 2023 puuttuvan rahoituksen vuoksi. Järjestelmän käyttöön otosta ja ajankohdasta ei ole tehty vielä päätöstä. Tulevaisuudessa järjestelmään on tavoitteena lisätä toimintaa parantavia ominaisuuksia. Vuonna 2021 käynnistyneessä ILMO-hankkeessa uudistetaan luvanvaraisten toimijoiden rekisteröintiin ja lupien hallintaan liittyviä toiminnallisuuksia. Järjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön loppuvuodesta 2023.

Valvonnan yhtenäisyyden varmistamiseksi läänineläinlääkäreiden koulutusta pyritään tulevaisuudessa järjestämään jälleen myös käytännön olosuhteissa maatiloilla. Myös valvontaan liittyvien linjausten selvittämiseksi pidettäviä ad-hoc-kokouksia jatketaan. Ruokavirasto vastaa läänineläinlääkäreiden koulutuksen järjestämisestä. Läänineläinlääkärit puolestaan kouluttavat ja tukevat alueensa paikallisia viranomaisia.

Valvonnan ohjauksen yhtenä painopisteenä on parantaa eläinten hyvinvoinnin valvontaa tehostamalla epäilyyn perustuvaa valvontaa kunnissa. Virasto ohjaa, ohjeistaa ja kouluttaa jatkossakin tehostetusti eläinsuojeluviranomaisia korjaavien toimenpiteiden tehokkaasta varmistamisesta, jotta todetut eläinsuojelutapaukset eivät pääse pitkittymään ja pahentumaan. Aluehallintovirastoja puolestaan ohjataan huolehtimaan käytännön valvontakoulutuksen järjestämisestä kuntien valvontaeläinlääkäreille ja virkaeläinlääkäreitä ohjataan korjaavien toimenpiteiden tehokkaampaan käyttämiseen.

Elinkeinoon vastuuta eläinten hyvinvoinnin toimenpideohjelmista, eläinten hyvinvointitilanteen analysoinnista sekä toimenpiteistä hyvinvoinnin kehittämiseksi pyritään edelleen lisäämään. Elinkeinoon kannustetaan myös laatimaan hyvän käytännön oppaita, lisäämään hyvinvointitoimenpiteitä terveydenhuollossa sekä kehittämään eläinten hyvinvointia todentavia laatuja järjestelmiä.